

УДК [378.147:796.011.3]:004

І.Б. ГРИНЧЕНКО, С.Б. ПОЛІЩУК, О.В. СІРИЙ,
А.О. ТИХОНОВА, О.І. ЧУПРИНА

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

© Гринченко І.Б., 2019

<http://orcid.org/0000-0001-7469-5819>

© Поліщук С.Б., 2019

<https://orcid.org/0000-0001-8275-4567>

© Сірій О.В., 2019

<http://orcid.org/0000-0002-5610-105X>

© Тихонова А.О., 2019

<https://orcid.org/00000-0001-83833005>

© Чуприна О.І., 2019

<https://orcid.org/0000-0002-3795-185X>

<http://doi.org/10.34142/2312-2471.2019.61.05>

Метою статті є теоретичне узагальнення наукового супроводу використання ігрового методу навчання у галузі фізичного виховання. Результатом дослідження стало вивчення й узагальнення особливостей і ознак ігрового методу навчання на уроках фізичної культури. Особливе місце у дослідженні відведено питанню використання гри з навчальною метою на уроках фізичної культури. Використання рухливих і спортивних ігор у фізичному вихованні учнів, а також широке застосування ігрового методу спирається на педагогічне керівництво ігровою діяльністю. Застосування рухливих і спортивних ігор сприяє розвитку стійкого пізнавального інтересу учнів до фізичної культури через різноманітні ігрові форми, прийоми навчання. В роботі визначено специфіку ігрової діяльності на уроках фізичної культури. В межах аналізу ігрового методу визначено його властивості, наведено приклади застосування ігрового методу на уроках фізичної культури зі спортивних ігор, гімнастики, легкої атлетики. Зазначено, що спортивні ігри спираються на основні рухи, проте способи їх виконання складніші, що і зумовлює залучення учнів, особливо молодшого і середнього шкільного віку, до уроків фізичної культури. Практика фізичного виховання учнів показує, що застосування ігрового методу навчання з урахуванням вікових особливостей є вимогою сьогодення. Ігровий метод дозволяє зробити звичайний урок цікавим і захоплюючим. У дослідженні зроблено висновок, що запровадження ігрового методу навчання з використанням рухливих і спортивних ігор має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, обов'язково має керівника (наставника), чіткі правила і, найголовніше, підсумком його застосування є формування, розширення, засвоєння, закріплення, узагальнення умінь і навичок ігрової рухливої діяльності учнів на уроках фізичної культури.

Ключові слова: ігровий метод навчання, фізичне виховання, учитель фізичної культури.

Hrynchenko I.B., Polishchuk S.B., Siryi O.V., Tikhonova A.O., Chuprina O.I. Use of Game Teaching Method in the Field of Physical Education

The article purpose is the theoretical generalization of the scientific support in the use of game teaching method in the field of physical education. The result of the study is the research and generalization of game teaching method at physical training lessons, the issues of its features and characteristics. The special place is given to the problem of using games for educational purposes at physical training lessons. The use of sport games in learners' physical education, as well as the widespread use of game method is based on the pedagogical guidance of play activities. The use of sport games promotes the development of learners' stable cognitive interest in physical education through the variety of game learning forms. The specifics of game activity at physical training lessons are determined. Within the analysis of the game teaching method its properties are determined; the examples at lessons of gymnastics, athletics, and sport games are given. It is noted that sport games are based on basic movements, but the ways of their implementation are more complex, which leads to the learners' involvement, especially at primary and secondary school ages at physical training lessons. The practice of learners' physical training shows that the use of game teaching method, taking into account the ages, is the nowadays requirement. The game teaching method allows making an ordinary lesson interesting and exciting. The study concludes that the usage of game teaching method with sport games has a clear didactic task, a game design; a game must have a leader (mentor), clear rules and, the most important, the result of the method is the development, growth, mastering, consolidation, and generalization of skills in game activity by all learners at physical training lessons.

Key words: *game teaching method, physical education, teacher of physical training.*

Постановка проблеми. Формуванню фізичного розвитку учнів, розвитку їхньої рухової діяльності на уроці фізичної культури, на наш погляд, сприяє використання ігрового методу навчання. Безумовно, гра є складним соціокультурним феноменом, якому присвячено велику кількість філософських, культурологічних, психологічних і педагогічних досліджень. Сьогодні наукою накопичено величезний потенціал знань про це унікальне явище дійсності. Загальновідомо, що гра – це вид непродуктивної діяльності, мотив якої полягає не в її результатах, а в самому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання впровадження рухливих і спортивних ігор окреслено науковцями: О. Аксьонова (Аксьонова, 2011), Н. Андрощук (Андрощук, 2011), Г. Безверхня (Безверхня, Семенов, Килимистий, Маслюк, 2014), О. Корносенко (Корносенко, Бондаренко, Хоменко, 2012), О. Кругляк (Кругляк, 2004), О.Ламкова (Ламкова, Дорофєєва, 2009), Є. Приступа (Приступа, Петришин, Виноградський, 2014) та інші.

Методику фізичної культури, впровадження спортивних ігор окреслено науковцями: А. Дубенчук (Дубенчук, 2010), Є.Козак (Козак, Прозар, 2008),

Ж. Козіна (Козіна, Поярков, Церковна, Вороб'єва, 2010), О. Мітова (Митова, Раковская, 2012), Г. Максимів (Максимів, 2007), О. Фурманов (Фурманов, 2009) та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак проблема використання ігрового педагогічного методу, зорієнтованого на групову взаємодію, співпрацю рівноправних суб'єктів освітнього процесу у галузі фізичного виховання, на наш погляд, недостатньо досліджена як у теоретичному, так і в практичному аспектах, що призводить до зниження ефективності уроків фізичної культури.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне узагальнення наукового супроводу використання ігрового методу навчання у галузі фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» (2005) поняття «гра» трактується як дія за значенням грати; заняття дітей, підпорядковане сукупності правил, прийомів або основане на певних умовах заняття, що є розвагою. У педагогічній науці «гра», зазвичай, трактується як вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою.

В «Українському педагогічному словнику» (1997) «ігрова діяльність» пояснюється як різновид активної діяльності дітей, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, відносинами між людьми. Така діяльність вважається динамічною системою взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається її пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду та формування дитячої особистості (Педагогіка, 2006), (Навчальна програма, 2017).

Безперечно, використання рухливих і спортивних ігор у фізичному вихованні дитини, а також широке застосування ігрового методу спирається на педагогічне керівництво ігровою діяльністю. Гра розглядається як спосіб досягнення мети навчально-виховного процесу шляхом застосування системи педагогічних прийомів, адекватних завданням конкретної гри, та спрямованих на задоволення актуальних дитячих потреб і реалізацію особистісного потенціалу учнів. За таких умов, на наше глибоке переконання, ігрова діяльність реалізується як сучасний педагогічний метод (Hrynchenko et al, 2018 a; Hrynchenko et al, 2018 b).

Вважаємо, що метою застосування рухливих і спортивних ігор з використанням ігрового методу у навчанні руховим діям є розвиток стійкого пізнавального інтересу в учнів до фізичної культури через різноманітні ігрові форми і прийоми навчання. При аналізі сутності ігрового методу особлива увага, на наш погляд, має приділятися особистісно-орієнтованому спрямуванню, яке в центр педагогічної системи ставить особистість, забезпечення комфортних і безпечних умов її розвитку, реалізацію природного потенціалу, творчих здібностей.

Безумовно, поняття «ігровий педагогічний метод» включає в себе кілька методів організації педагогічного процесу. За П.Щербанем, ігровий метод відрізняється від інших методів навчання, насамперед, характеристикою самої гри, формою діяльності, активізації, мотивації; це колективна, групова, змагальна форма діяльності. Гра має певні заохочення: матеріальне, моральне (грамота, широке оголошення результату); психологічне (самоствердження, самооцінка) тощо (Щербань, 2004).

З теорії і методики фізичного виховання школярів (Е. Вільчковський, Т.Круцевіч, Б.Шиян) загальновідомо, що ігровий метод є незамінним вирішенням комплексу взаємопов'язаних завдань виховання особистості школяра, розвитку його різноманітних рухових здібностей і вдосконалення вмінь і навичок.

Науковець в галузі фізичного виховання В. Папуча до певної групи ігрових методів відносить імітаційні ігрові методи (інсценування, ділові, рольові, ситуативно-рольові ігри) (Папуча, 2010: 92). Про доцільність їхнього використання в педагогіці свідчать праці Г. Товканець (Товканець, 2017). Практика фізичного виховання дітей, підлітків, молоді показує, що застосування гри є вимогою сьогодення.

Дійсно, поняття ігрового методу в галузі фізичного виховання віддзеркалює відповідні особливості гри, інакше кажучи те, що відрізняє її в методичному відношенні (особливості організації, діяльності учнів, керівництво грою, інші педагогічно суттєві ознаки) від існуючих методів навчання. При цьому, ігровий метод не обов'язково може бути пов'язаний з будь-якими загальновідомими іграми, наприклад футболом, волейболом або найпростішими рухливими іграми. Загалом, він може бути застосований до будь-якої фізичної вправи за умов, що вона може бути впроваджена відповідно особливостей певного віку і фізичного розвитку учнів.

Отже, гра може бути використана вчителем на уроках фізичної культури з волейболу, футболу, баскетболу, гандболу, волейболу, бадмінтону, тенісу, при опануванні гімнастичними й легкоатлетичними вправами.

В спортивних іграх, як-от у баскетболі, формуються навички опанування колективної гри з м'ячем. Так, при виконанні командних ігор, естафет іде розподіл на дві чи більше команд. При проведенні спортивної гри проявляється активність, самостійності, творчість учнів. Спортивні ігри емоційні, захопливі, інтенсивні. О. Аксьонова вважає, що дотичність спортивної гри має відповідати певному віку (Аксьонова, 2011).

На уроках гімнастики застосовують рухливі ігри для закріплення шикунань і переміщень, загально-розвиваючих вправ, навичок правильної постави, точності відтворення вихідних і кінцевих положень, навичок лазіння і пересування.

Застосування ігрового методу на уроках легкої атлетики є ефективним засобом в навчанні та вдосконаленні легкоатлетичних вправ. Легкоатлетичні вправи, що виконуються в ігровій формі, доставляють учням радість і задоволення, а досвідчена і об'єктивна оцінка їхніх досягнень є учнівським

стимулом для подальшого покращення результатів. Уроки легкої атлетики з учнями проводяться переважно на відкритому повітрі, завдяки чому досягається виражений оздоровчий ефект.

Висновки. Ігровий метод навчання зорієнтований на групову взаємодію учнів, співпрацю рівноправних суб'єктів освітнього процесу на уроках фізичної культури. Проведене дослідження дає підставу дійти висновку, що запровадження ігрового методу навчання з використанням рухливих і спортивних ігор має чітко спрямоване дидактичне завдання, ігровий задум, обов'язково має керівника (наставника), чіткі правила і, найголовніше, підсумком його застосування є формування, розширення, засвоєння, закріплення, узагальнення умінь і навичок ігрової рухливої діяльності учнів на уроках фізичної культури.

Перспективами подальших досліджень вважаємо вивчення особливостей і ознак використання змагального методу навчання на уроках фізичної культури.

Література

1. Аксьонова, О. П. (2011). Нова фізична культура: система методів навчання. *Теорія та методика фізичного виховання*, №3, 25–31.
2. Андрощук, Н. В. (2011). *Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні школярів*. Тернопіль: Підручники і Посібники.
3. Безверхня, Г. В., Семенов, А. А., Килимистий, М. М., & Маслюк, Р.В. (2014). *Рухливі ігри з методикою викладання: навч. посібник*. Умань: ВПЦ «Візаві».
4. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. За ред. В.Т.Бусел. (2005). К., Ірпінь: ВТФ «Перун».
5. Дубенчук, А. І. (2010). *Волейбол: Спортивні ігри в школі*. Харків: Ранок.
6. Козак, Є. П., & Прозар, М.В. (2008). *Методика вдосконалення техніко-тактичних дій волейболістів: навчально-методичний посібник*. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А.
7. Козіна, Ж.Л., Поярков, Ю.М., Церковна, О.В., & Вороб'єва, В.О. (2010). *Спортивні ігри: навчальний посібник для студентів факультетів фізичної культури педагогічних вищих навчальних закладів.: у 2 томах. Т.1: Загальні основи теорії і методики спортивних ігор*. Харків: Точка.
8. Корносенко, О.К., Бондаренко, В.В., Хоменко, П.В. (2012). *Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав*. Полтава.
9. Кругляк, О.Я. (2004). *Рухливі ігри та естафети в школі: методичний посібник*. Тернопіль: Підручники та Посібники.
10. Ламкова, О. І., & Дорофєєва, С.В. (2009). *Рухливі ігри та естафети*. Харків: Ранок.
11. Максимів, Г.З. (2007). *Технологія навчання гри в баскетбол учнів загальноосвітньої школи*: авт. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту. Львів, Україна.

12. Митова, Е., & Раковская, И. (2012). Волейбол в системе общеобразовательных учебных заведений. *Спортивний вісник Придніпров'я*, № 1, 84–88. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2012_1_18
13. *Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів, 5-9 класи*. Підгот. Т. Ю. Круцевич (2017). Київ. Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/11168>
14. Папуча, В.М. (2010). *Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання у процесі фахової підготовки*: дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя.
15. *Педагогіка*: хрестоматія. Уклад. : А. І. Кузьмінський, В.Л.Омеляненко. (2006). Київ: Знання-Прес. 700 с.
16. Приступа, Є. Н., Петришин, Ю. В., & Виноградський, Б. А. (2014). *Дидактичні ігри з м'ячами*. Львів: ЛДУФК.
17. Товканець, Г.В. (2017). *Формування педагогічної культури майбутнього вчителя в умовах модернізації: методологічний і методичний аспекти* [монографія]. Мукачево: Редакційно-видавничий центр МДУ.
18. *Український педагогічний словник*. За ред. С. У Гончаренко (1997). К. : Либідь.
19. Фурманов, А. Г. (2009). *Волейбол: учебное пособие*. Минск: Современная школа.
20. Щербань, П.М. (2004). *Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах*. Київ: Вища школа.
21. Hrynchenko, I., Nakonechnyi, V., Sikora, V., & Karpunets, T. (2018 a). The technique of formation «sense of the ball» of young football players (8-9 year-old) at the initial stage of training. *Health, Sport, Rehabilitation*, 4(4), 23-29. doi:<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536452>
22. Hrynchenko, I., Schestipalov, I., & Tykhonova, A. (2018 b). Comparative analysis of physical and technical preparedness among players of different playing positions in student football team. *Health, Sport, Rehabilitation*, 4(4), 30-39. doi:<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536458>

References

1. Aksonova, O. P. (2011). Nova fizychna kultura: systema metodiv navchannia [New physical culture: a system of teaching methods]. *Teoriia ta metodyka fizychnoho vykhovannia*, №3, 25–31. (in Ukrainian)
2. Androshchuk, N. V. (2011). *Rukhlyvi ihry ta estafety u fizychnomu vykhovanni shkolariv*. [Moving games and relay races in physical education of schoolchildren]. Ternopil: Pidruchnyky i Posibnyky. (in Ukrainian)
3. Bezverkhnia, H. V., Semenov, A. A., Klymystyi, M. M., & Masliuk, R. V. (2014). *Rukhlyvi ihry z metodykoiu vykladannia: navch. posibnyk*. [Moving games with teaching methods]. Uman: VPTs «Vizavi». (in Ukrainian)
4. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. [Big thesaurus dictionary of the modern Ukrainian language]. Za red. V. T. Busel. (2005). К., Irpin: VTF «Perun». (in Ukrainian)

5. Dubenchuk, A. I. (2010). *Voleibol: Sportyvni ihry v shkoli*. [Volleyball: Sport games at school]. Kharkiv: Ranok. (in Ukrainian)
6. Kozak, Ye. P., & Prozar, M.V. (2008). *Metodyka vdoskonalennia tekhniko-taktychnykh dii voleibolistiv: navchalno-metodychnyi posibnyk*. [Methods of improving technical and tactical actions of volleyball players]. Kamianets-Podilskyi : PP Buinytskyi O. A. (in Ukrainian)
7. Kozina, Zh.L., Poiarkov, Yu.M., Tserkovna, O.V., & Vorobieva, V.O. (2010). *Sportyvni ihry: navchalnyi posibnyk dlia studentiv fakultetiv fizychnoi kultury pedahohichnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv.: u 2 tomakh. T.1: Zahalni osnovy teorii i metodyky sportyvnykh ihor*. [Sport games]. Kharkiv: Tochka. (in Ukrainian)
8. Kornosenko, O.K., Bondarenko, V.V., Khomenko, P.V. (2012). *Teoriia i metodyka vykladannia rukhlyvykh ihor i zabav*. [Theory and methods of teaching moving games and entertainment]. Poltava. (in Ukrainian)
9. Kruhliak, O.Ia. (2004). *Rukhlyvi ihry ta estafety v shkoli: metodychnyi posibnyk*. [Moving games and relays at school]. Ternopil: Pidruchnyky ta Posibnyky. (in Ukrainian)
10. Lamkova, O. I., & Dorofieieva, S.V. (2009). *Rukhlyvi ihry ta estafety*. [Moving games and relays]. Kharkiv: Ranok. (in Ukrainian)
11. Maksymiv, H.Z. (2007). *Tekhnolohiia navchannia hry v basketbol uchniv zahalnoosvitnoi shkoly: Avtoreferat dysertatsii kand. nauk z fiz. vykh. i sportu*. [Technology of teaching basketball for secondary school students]. Lviv, Ukraina. (in Ukrainian)
12. Mytova, E., & Rakovskaia, Y. (2012). *Voleibol v systeme obshcheobrazovatelnykh uchebnykh zavedenyi*. [Volleyball in the system of general educational institutions]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, № 1, 84–88. http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2012_1_18 (in Russian)
13. *Navchalna prohrama z fizychnoi kultury dlia zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv, 5-9 klasy*. (2017). [Curriculum in physical culture for secondary schools, grades 5-9]. Pidhot. T. Yu. Krutsevych Kyiv. <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/11168> (in Ukrainian)
14. Papucha, V.M. (2010). *Formuvannia pedahohichnoi maisternosti maibutnoho vchytelia fizychnoho vykhovannia u protsesi fakhovoi pidhotovky : dys. ... kand. ped. nauk*. [Formation of pedagogical skills of a future teacher of physical education in the process of professional training]. Zaporizhzhia. (in Ukrainian)
15. *Pedahohika: khrestomatiiia*. Uklad.: A. I. Kuzminskyi, V.L.Omelianenko. (2006). [Pedagogy]. Kiyv: Znannia-Pres. 700 s. (in Ukrainian)
16. Prystupa, Ye. N., Petryshyn, Yu. V., & Vynohradskyi, B. A. (2014). *Dydaktychni ihry z miachamy*. [Didactic ball games]. Lviv: LDUFK. (in Ukrainian)
17. Tovkanets, H.V. (2017). *Formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnoho vchytelia v umovakh modernizatsii: metodolohichni i metodychnyi aspekty: monohrafiia*. [Formation of pedagogical culture of a future teacher in the conditions of modernization: methodological and methodical aspects]. Mukachevo: Redaktsiino-vydavnychiy tsentr MDU. (in Ukrainian)

- 18.** *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. [Ukrainian pedagogical dictionary]. Za red. S. U. Honcharenko (1997). K. : Lybid. (in Ukrainian)
- 19.** Furmanov, A. H. (2009). *Voleibol: uchebnoe posobye*. [Volleyball: a textbook]. Mynsk: Sovremennaia shkola. (in Ukrainian)
- 20.** Shcherban, P.M. (2004). *Navchalno-pedahohichni ihry u vyshchykh navchalnykh zakladakh*. [Educational and pedagogical games in higher educational institutions]. Kiyv: Vyshcha shkola. (in Ukrainian)
- 21.** Hrynchenko, I., Nakonechnyi, V., Sikora, V., & Karpunets, T. (2018 a). The technique of formation «sense of the ball» of young football players (8-9 year-old) at the initial stage of training. *Health, Sport, Rehabilitation*, 4(4), 23-29. doi:<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536452>
- 22.** Hrynchenko, I., Schestipalov, I., & Tykhonova, A. (2018 b). Comparative analysis of physical and technical preparedness among players of different playing positions in student football team. *Health, Sport, Rehabilitation*, 4(4), 30-39. doi:<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536458>